

KOMPETENCJE AUTOKREACYJNE NAUCZYCIELA POLICYJNEGO

Wybrane zagadnienia pedeutologii

sierż. szt. Justyna Oleszczak
Zakład Doradztwa Dydaktycznego i Psychologii CSP

Artykuł stanowi refleksję nad kwestią złożoności przygotowania policjanta do pełnienia roli nauczyciela policyjnego, a przede wszystkim świadomości funkcjonariusza związanej z ogromem kompetencji, jakich musi nabyć w drodze samodoskonalenia, aby prawidłowo realizować proces nauczania. Autokreacja w kierunku przygotowania się do przekazywania zdobytej wiedzy oraz nabytych umiejętności wymaga przede wszystkim przekonania, że jest ona konieczna i nieodzowna. W artykule podkreślono, że świadomość kompetencji powinna być dla każdego wykładowcy miernikiem jego predyspozycji do pracy dydaktyczno-wychowawczej.

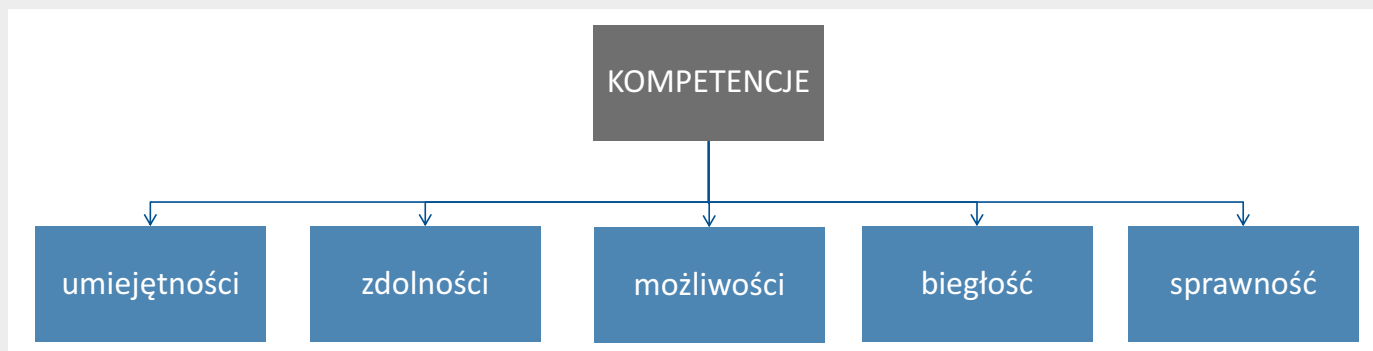
Jaki powinien być nauczyciel policyjny, czym powinien wyróżniać się funkcjonariusz, który naucza, edukuje, szkoli innych funkcjonariuszy, zarówno tych początkujących, jak i tych doskonalących swoje umiejętności czy poszerzających swoją wiedzę na kursach specjalistycznych? Czy podejmując pracę dydaktyczną w jednostkach szkoleniowych Policji, przyszli wykładowcy poddają refleksji kwestie dotyczące tego, jaką pracę nad sobą muszą wykonać, aby zostać nauczycielem, co z nich uczyni dobrych mentorów, a przynajmniej przewodników po tajnikach wiedzy policyjnej? Czy uczenia innych można się nauczyć, czy bezwzględnie potrzebny jest wrodzony talent, dar?

Niemiecki pedagog i polityk oświatowy Adolf F. Diesterweg powiedział: „Szkoła jest tyle warta, ile wart jest nauczyciel!”. Jego słowa bardzo chętnie przytaczali wiele razy polscy prekursorzy pedagogiki, a następnie niejednokrotnie stanowiły wstęp do rozważań na niwie bardzo szybko usamodzielniającej się subdyscypliny pedagogiki – pedeutologii, która zajmuje się zagadnieniami dotyczącymi nauczyciela, a w szczególności: doboru kandydatów do zawodu, osobowości nauczyciela, jego kształcenia, funkcjonowania, doskonalenia i rozwoju zawodowego, a także uwarunkowań tego rozwoju¹. Pedeutologia

powstała w wyniku potrzeby profesjonalizowania zawodu nauczyciela. Profesjonalizm – rozumiany jako zawodowe uprawianie jakiejś specjalności – w odniesieniu do specjalności nauczyciela bywa rozpatrywany w kilku sferach²:

- sferze wiedzy i kompetencji,
- sferze potrzeb, emocji i wartości,
- sferze świadomości kontaktu z drugim człowiekiem.

Będąc nauczycielem, należy zadbać o każdą z wyżej wskazanych sfer rozwoju, należy traktować je jako współistniejące, uzupełniające się elementy składowe, niezbędne do właściwego wykonywania pracy dydaktyczno-wychowawczej i jedynie w połączeniu stanowiące o wartości naszej pracy dydaktycznej. Współczesny nauczyciel osób dorosłych (edukator) utożsamiany jest z czynnym zawodowo człowiekiem posiadającym wyższe wykształcenie, stale podnoszącym własne kwalifikacje zawodowe w dziedzinie, w której się specjalizuje, a także rozwijającym warsztat pracy w zakresie metodyki kształcenia, komunikacji społecznej, technologii informacyjnych oraz praktycznych aspektów psychologii. Pomimo posiadanych kwalifikacji podejmuje wysiłek ustawicznego udoskonalania warsztatu pracy w ramach przemysłanej wizji własnego rozwoju zawodo-

Schemat 1. Składowe kompetencji. Źródło: opracowanie własne na podstawie: R.E. Franken, *Psychologia motywacji*, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 2005, s. 467.

wego. Choć uczy innych, sam również podejmuje aktywność edukacyjną. Ma bowiem świadomość wzrastających oczekiwań edukacyjnych współczesnego ucznia, których spełnienie może nastąpić na drodze samodoskonalenia zawodowego prowadzącego w rezultacie do aktualizowania posiadanych kompetencji zawodowych, a także rozwijania nowych. Wówczas edukator jest w stanie zapewnić, z jednej strony, wartość merytoryczną przekazywanych treści w kształceniu osób dorosłych, a z drugiej, atrakcyjność formy ich przekazu, co skutkuje wyższą efektywnością całego procesu³. Uwzględniając potrzeby wynikające ze szczególnego charakteru i specyfiki nauczania dorosłych, bez wątplenia staniemy na wysokości zadania. Specyfika ta wynika z gromadzonego przez lata bagażu doświadczeń, wiedzy, przekonań, stereotypów oraz rutynowych zachowań. To one powodują, że ludziom dorosłym jest czasami trudniej zdobywać nową wiedzę i umiejętności, szczególnie gdy wiąże się to z weryfikacją dotychczasowego obrazu świata i oduczeniem się silnych nawyków myślenia i reagowania⁴.

Za każdym funkcjonariuszem opuszczającym mury jednostki szkoleniowej stoi wielu nauczycieli policyjnych odpowiedzialnych za jego optymalne przygotowanie merytoryczne oraz umiejętnościowe, nauczycieli, którzy posiadają ogromną wiedzę zarówno ogólną, jak i tę specjalistyczną, profilowaną, którzy swoje doświadczenie zawodowe zdobywali latami, pełniąc służbę w jednostkach terenowych, niejednokrotnie pasjonatów w swoich dziedzinach. Doświadczając spotkania z takimi funkcjonariuszami, rozpoczynający służbę w Policji mają możliwość skonfrontowania swojego wyobrażenia o samej formacji, o ludziach, którzy ją tworzą, oraz o charakterze działań, jakie będą zobligowani podejmować, aby godnie i właściwie wypełniać rolę służbową. Praca wykonana przez nauczycieli policyjnych, instruktorów, wykładowców jest nieoceniona. Proces kształtowania nowych funkcjonariuszy wymaga od nich ogromnego zaangażowania, przygotowania, a jednocześnie nieustannego samokształcenia. Nie wystarczy do tego bycie dobrym funkcjonariuszem, nie zagwarantuje tego zaawansowany wiek czy stopień oficerski. Składowych dobrego nauczyciela policyjnego jest znacznie więcej. Niezbędna jest więc świadomość i znajomość obszaru, w jakim nauczyciel policyjny się porusza. Świadomość potrzeby autokreacji powinna stanowić fundament pracy ze słuchaczami w jednostce szkoleniowej, bez względu na poziom zaawansowania szkolenia. Proces autokreacji funkcjonariusza Policji – nauczyciela policyjnego jest kluczowy od pierwszych chwil, w których podejmuje decyzję o skierowaniu swoich kroków zawodowych w stronę szkolnictwa policyjnego. Autokreacja to każdy sposób kreowania siebie w zakresie jednego, kilku lub wszystkich elementów składających się na kształt jednostki⁵. Kompeten-

cje autokreacyjne nauczyciela policyjnego stanowią o jego dydaktycznym „być albo nie być”. Żeby zostać nauczycielem, muszę wiedzieć, że chcę, i muszę wiedzieć, że potrafię. Konfucjusz powiedział: „Kto nabytą wiedzę pielęgnuje, a nową bez przerwy zdobywa, ten może być nauczycielem innych”⁶. Na niepowodzenie jest narażony taki funkcjonariusz-nauczyciel, który bazuje jedynie na wiedzy raz zdobytej, który nigdy nie podjął bądź zaprzestał samodoskonalenia, tym samym skazując w pewnym sensie na porażkę swoich uczniów. Policjant, który każdego dnia pracuje nad swoimi kompetencjami, poszukuje sposobów optymalnego wpływania na swoich słuchaczy, motywowania ich, wyciąga wnioski ze swojej pracy dydaktycznej, wciąż widzi konieczność samodoskonalenia, może z dumą nazywać się nauczycielem. Świadomość pedagogiczna poparta uczciwym zaangażowaniem i wzmocniona jawną motywacją gwarantuje „nieśmiertelność” nauczyciela, jego pracy.

Błąd w ocenie własnych predyspozycji do wykonywania pracy dydaktycznej może być powodem absolutnego braku satysfakcji z wykonywanych zadań i często może być mylnie utożsamiany z tzw. wypaleniem zawodowym na bardzo wczesnym etapie pracy ze słuchaczami. Jednak aby o zaistnieniu zjawiska, a raczej syndromu, wypalenia zawodowego mogła być mowa, trzeba wcześniej „płonąć”, a skoro nie osiągnęliśmy w swojej pracy dydaktycznej wyżyn zaangażowania i możliwości, musimy przyznać sami przed sobą, że dokonaliśmy niewłaściwego wyboru.

Autokreacja funkcjonariusza Policji w kierunku pracy dydaktycznej jest planem długofalowym, wolicjonalnym, kierowanym na równi silną motywacją oraz wartością celu samego w sobie – nauczanie innych, przekazywanie zdobytej wiedzy i umiejętności, dzielenie się swoim doświadczeniem zawodowym, ale również życiowym. Kiedy już zdecydujemy o takiej, a nie innej ścieżce rozwoju zawodowego, zwykle „chcę” zamienia się w zobowiązanie, na początku wobec siebie samych, następnie wobec zadania, jakie przed nami stoi. Zobowiązanie zatem oddziela motywację od woli, a raczej nadaje motywacji nowy wymiar, przekształca ją niejako w determinację. Jestem zdeterminowana do pełnienia roli wykładowcy w szkole Policji, muszę więc zastanowić się nad następującymi kwestiami:

- co mogę zaoferować przyszłym funkcjonariuszom?
- jaki użytek zrobię z doświadczenia zawodowego, które posiadam?
- czy moje predyspozycje do bycia nauczycielem policyjnym są wystarczające?
- jakich kompetencji muszę nabyć i w jaki sposób mogę to zrobić?

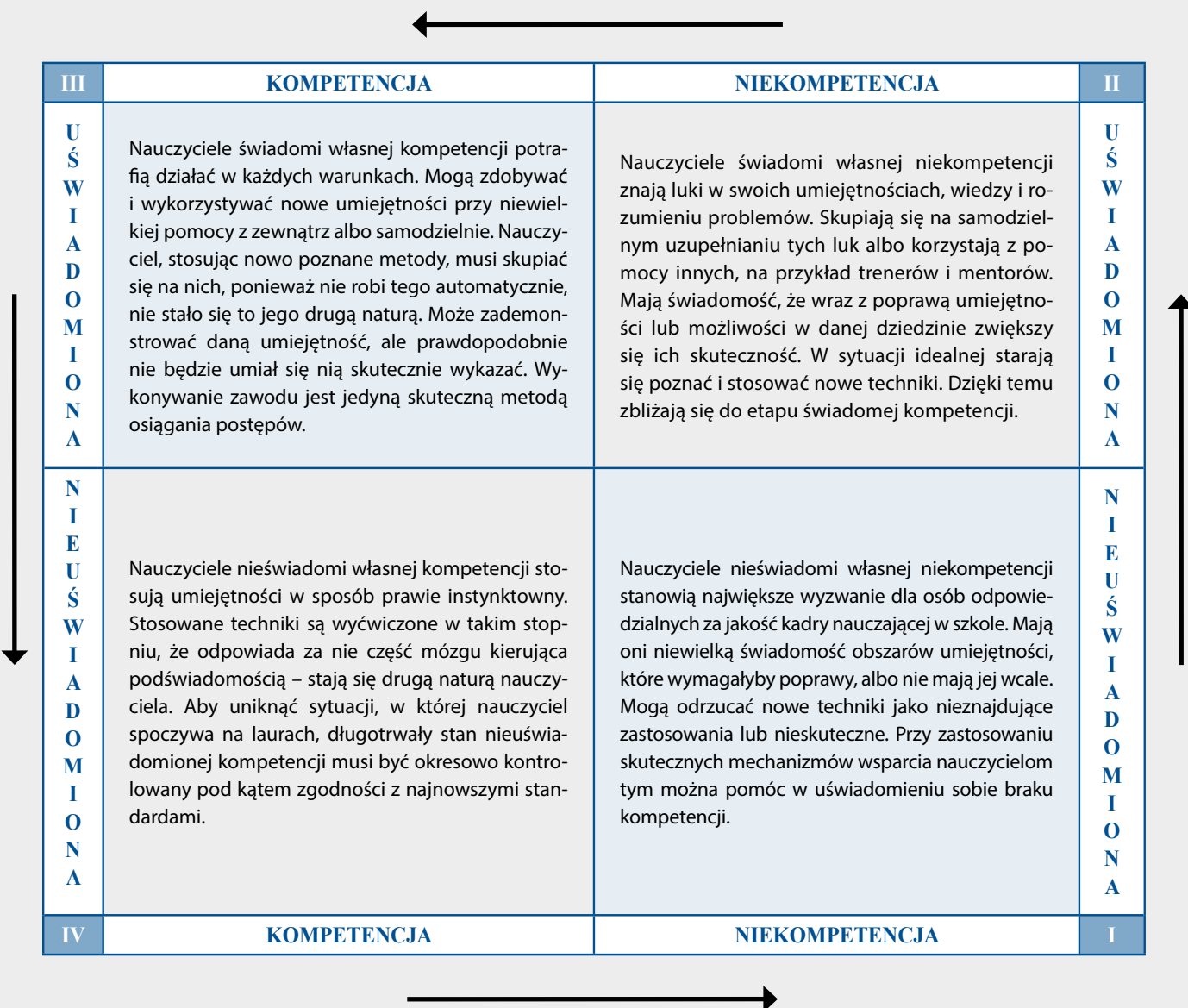
Cofając się pamięcią do czasów szkolenia zawodowego podstawowego czy późniejszych etapów kształcenia, możemy spróbować odpowiedzieć sobie na pytanie: ilu nauczycieli policyjnych, ilu policjantów z krwi i kości spotkaliśmy na swojej drodze? Czy było ich wielu, czy raczej zaledwie kilku? Czym nam imponowali, co sprawiło, że pamiętamy o nich do dziś? Jak wpłynęli na nasz rozwój osobowościowo-twórczy jako funkcjonariuszy? Żeby móc nauczać, nauczać z całą odpowiedzialnością, policjant musi mieć właściwe kompetencje. Kompetencje, które będą gwarantowały optymalną realizację procesu nauczania oraz kierunkowego wychowania, kształtowania osobowościowego. Z pojęciem kompetencji wiąże się osobowość zawodowa, na którą składają się⁷:

- 1) wiedza zawodowa (ogólnozawodowa i specjalistyczna),
- 2) umiejętności, sprawności, przyzwyczajenia i nawyki pracy,
- 3) zainteresowania i zamiłowania zawodowe,
- 4) talenty zawodowe,
- 5) postawa społeczno-zawodowa,
- 6) motywacje doskonalenia zawodowego i pracy.

Nauczyciel musi ponadto chcieć nauczać i wiedzieć, jak to robić efektywnie, ale i efektownie. Istnieją różne typy i podziały kompetencji. Biorąc pod uwagę szkolnictwo policyjne, możemy w dużym uproszczeniu wyróżnić trzy płaszczyzny kompetencji niezbędnych, aby właściwie realizować proces kształcenia zawodowego policjantów:

- kompetencje merytoryczne,
- kompetencje dydaktyczno-metodyczne,
- kompetencje wychowawcze.

Oczywiste jest, iż funkcjonariusz nie staje się nauczycielem policyjnym z dnia na dzień. Posiada wiedzę i umiejętności, musi również mieć predyspozycje do pracy dydaktycznej, natomiast kompetencje w przedmiotowym zakresie będzie musiał dopiero zdobyć. Mylne przekonanie, że skoro jestem policjantem wiele lat, to jestem w stanie z marszu nauczać, może doprowadzić do negatywnych skutków. Jeżeli poziom nieświadomionej niekompetencji w zakresie prowadzenia zajęć dydaktycznych będzie znaczny i będzie trwał długo, możemy ponieść ogromną porażkę oraz stanowić realne zagrożenie dla kompetencji

Schemat 2. Model świadomości kompetencji. Źródło: J. Szempruch, *Pedeutologia. Studium teoretyczno-pragmatyczne*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2013, s. 112.

przyszłych funkcjonariuszy. Świadomość kompetencji jest więc kluczowa. Przejawy kompetencji nauczyciela są związane z jego samoświadomością osobową i poczuciem zawodowej wartości⁸. Ich rozwój bardzo trafnie zobrazowała prof. dr hab. Jolanta Szempruch w swoim studium teoretyczno-pragmatycznym z zakresu pedeutologii.

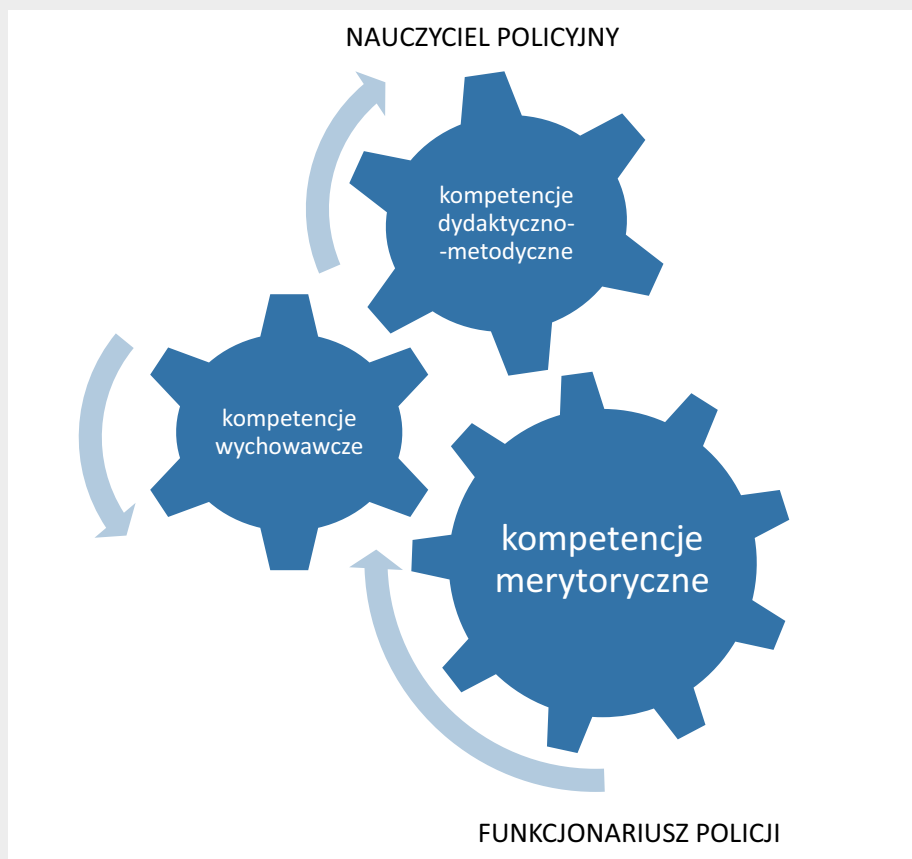
Proporcje kompetencji wskazanych na schemacie 3 pozostają w różnej zależności, kształtują się indywidualnie. Natomiast kluczowe z punktu widzenia osiągnięcia celów założonych programami szkolenia w jednostkach szkoleniowych Policji są kompetencje merytoryczne, w które jest wyposażony funkcjonariusz podejmujący pracę dydaktyczną w szkole Policji. Kompetencje dydaktyczno-metodyczne i wychowawcze nauczyciel zaczyna nabywać na początku swojej pracy dydaktycznej, a następnie kształtuje je i rozwija w toku nauczania, korzystając z doskonalenia lokalnego.

W nauczaniu innych, szczególnie dorosłych ludzi, znamienne jest to, że nieustannie jesteśmy poddawani przez nich ocenie, nieustannie musimy doskonalić swoje umiejętności, nie możemy sobie pozwolić na zaprzestanie działania w sferze samokształcenia. Zostając nauczycielem policyjnym, zobowiązujemy się do stanowienia wzorca, bycia specjalistą w dziedzinie, którą się zajmujemy. Zasoby wiedzy, wiadomości czy umiejętności, chociaż stanowiące fundament naszej pracy, z czasem mogą się przecież zmniejszać, dezaktualizować, wymagać swoistego odświeżenia bądź absolutnej wymiany. Dlatego tak ogromną i ważną rolę w procesie autokreacji nauczyciela policyjnego odgrywa samokształcenie.

Samokształcenie w autokreacji związane jest przede wszystkim z rozwojem intelektualnym, a więc kształtowaniem zasobu posiadanej wiedzy, sprawności intelektualnej, pamięci itp. Jeżeli nie czujemy potrzeby rozwoju samych siebie, nigdy nie będziemy w stanie zaszczepić w swoich słuchaczach, uczniach chęci, pragnienia, motywacji i determinacji związanej z ich rozwojem. Nie będziemy nauczać, ponieważ jest to proces bardzo złożony i warunkowany wielopłaszczyznowym działaniem, będziemy jedynie odtwarzać wiedzę, którą postanowiliśmy ograniczyć do niezbędnego minimum. Kompetencje autokreacyjne nauczyciela policyjnego stanowią więc najważniejszy z aspektów decydujących o sukcesie dydaktycznym oraz zawodowym bądź porażce. Wybierając zawód nauczyciela policyjnego, podejmujemy się realizacji planu z długą listą punktów do wykonania i godzimy się z tym, a raczej jesteśmy nastawieni na to, że do wielu z tych punktów będziemy wracać, aby właściwie i optymalnie spełniać swoje zadania. Osoby, u których potrzeba stagnacji, pasywność, immobilizm dominują, nigdy nie będą w stanie wykonywać tej misji dobrze, a jedynie na poziomie dopuszczającym, pozwalającym im uniknąć ewentualnych konsekwencji służbowych. Bycie nauczycielem policyjnym, pracującym z dorosłymi, ukształtowanymi i zdeklarowanymi już zawodowo ludźmi, jest o tyle prostsze, że kierunek

jego działań jest już ściśle wytyczony, nauczycielowi pozostaje dbałość o jakość podążania w tym kierunku. Elementarna wiedza z zakresu subdyscypliny pedagogiki zajmującej się kształceniem dorosłych – andragogiki będzie idealnym drogowskazem. Zrozumienie procesu nauczania dorosłych, ich sposobu uczenia się jest niezbędne.

W jednej z wielu wartościowych publikacji z dziedziny pedeutologii można odnaleźć bardzo znaczące stwierdzenie: „Od znajomości prawdy o samym sobie w dużej mierze zależy rozwój osobowości nauczyciela”⁹. Świadomość samego siebie, swoich możliwości, predyspozycji, aspiracji jest ważna w pracy nauczyciela, wychowawcy. Motywy podjęcia służby w szkole Policji bywają bardzo różne, jednak świadome podjęcie pracy dydaktycznej powinno u każdego, acz naturalnie w różnym stopniu, opierać się na takich czynnikach, jak umiejętności interpersonalne, chęć nieustannego rozwoju, zdolności psychologiczno-pedagogiczne do pracy z uczniem dorosłym czy wola stanowienia wzorca, autorytetu policyjnego (merytorycznego), ale i moralnego (osobistego). Istotną rolę odgrywa w tym przypadku motywacja wewnętrzna, czyli wrodzona skłonność do szukania nowości i wyzwań, rozwijania i doskonalenia własnych zdolności, eksplorowania i uczenia się¹⁰, a także pełne zaangażowanie i zrozumienie pełnionej funkcji, traktowanie obowiązków dydaktyczno-wychowawczych w sposób należyty, z rozmysłem, odpowiedzialnie. Aby stać się profesjonalnym nauczycielem, należy pokonać długą i złożoną drogę rozwoju zawodowego, drogę, która będzie związana z systematycznym samodoskonaleniem. Rozwój zawodowy nauczyciela, będący nieodłącznym elementem jego rozwoju osobowego, prowadzi do osiągnięcia kompetencji profesjonalnej, skonkretyzowanej

Schemat 3. Niezbędne kompetencje nauczyciela policyjnego. Źródło: opracowanie własne.

roli zawodowej w postaci wzorca, który również stopniowo ewoluje¹¹. Policjant-nauczyciel musi również bezsprzecznie stanowić autorytet, cechować się wysoką kulturą osobistą i służbową. Musi kierować się zarówno deontologią nauczycielską – znać swoje powinności i obowiązki, jak i nade wszystko na każdym etapie swojej pracy dydaktycznej, wychowawczej dbać o aksjologiczny wymiar działań, zamierzeń skierowanych do młodego pokolenia funkcjonariuszy. I tutaj chciałabym przypomnieć o funkcjonującym od 2017 r. Zbiorze zasad etyki zawodowej nauczyciela policyjnego, który stanowi wytyczoną ścieżkę kształtowania właściwych postaw i zachowań nauczyciela i jego powinności. Biorąc pod uwagę zamysł niniejszego artykułu, pragnę zwrócić szczególną uwagę

na punkt 23 przytoczonego zbioru zasad: „stale podnosić swoje kwalifikacje zawodowe i nieustannie pracować nad swym wszechstronnym rozwojem”. Niezmiernie ważna jest więc nie tylko świadomość konieczności podnoszenia swoich kwalifikacji w zakresie podstawowym czy traktującym o prawidłowościach formalnych realizowania procesu kształcenia, lecz także zdobywanie coraz to nowych umiejętności w zakresie komunikacji interpersonalnej, motywowania słuchaczy, kierowania grupą czy zdolności opanowywania sytuacji trudnych w procesie dydaktycznym.

Trzy poziomy ścieżki rozwoju zawodowego nauczyciela policyjnych Centrum Szkolenia Policji w Legionowie umożliwiają funkcjonariuszom bez kierunkowego, pedagogicznego wykształcenia opanowanie elementarnych umiejętności w przedmiotowym zakresie. Udział we wszystkich poziomach realizowanego przez metodyków i psychologów Zakładu Doradztwa Dydaktycznego i Psychologii CSP doskonalenia lokalnego zapewni nauczycielowi policyjnemu nabycie niezbędnych kompetencji dydaktyczno-wychowawczych, a odpowiedzialnie i świadomie podejmowane samokształcenie będzie gwarantem sukcesu zawodowego w pracy dydaktycznej i bez wątpienia – źródłem ogromnej satysfakcji.

III POZIOM

Tworzenie narzędzi oceny.
Mierzenie jakości szkolenia.
Tworzenie filmu dydaktycznego.
Umiejętności interpersonalne w kierowaniu grupą.
Sytuacje trudne w procesie dydaktycznym.

II POZIOM

Motywowanie słuchaczy.
Obsługa tablicy interaktywnej.
Przekazywanie informacji zwrotnej słuchaczowi.
Sytuacje trudne w procesie dydaktycznym.

I POZIOM

Budowanie konspektów zajęć dydaktycznych.
Chronologia zajęć dydaktycznych.
Metodyka wykorzystania środków dydaktycznych.
Prowadzenie dzienników szkolenia oraz doskonalenia zawodowego centralnego.

**Wstępny kurs metodyczny.
Prowadzenie zajęć dydaktycznych**

Schemat 4. Programy doskonalenia lokalnego z zakresu metodyki nauczania w CSP w Legionowie.
Źródło: opracowanie własne.

¹ J. Szempruch, *Pedeutologia. Studium teoretyczno-pragmatyczne*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2013, s. 10.

² P. Ziółkowski, *Pedeutologia – zarys problematyki*, Wydawnictwo Uczelniane Wyższej Szkoły Gospodarki, Bydgoszcz 2016, s. 7.

³ A. Fabiś, A. Wąsiński, *Autokreacja w świetle kształtowania kompetencji andragogicznych na przykładzie kształcenia profesjonalnych edukatorów w Szwajcarii*, w: *Dorośli w procesie kształcenia*, red. A. Fabiś, B. Cyboran, Biblioteka Edukacji Dorosłych, tom 42, Wyższa Szkoła Administracji, Bielsko-Biała–Zakopane 2009, s. 171.

⁴ Ośrodek Rozwoju Edukacji ORE, *Wdrożenie podstawy programowej kształcenia ogólnego w przedszkolach i szkołach. Moduł I*

Andragogika, czyli jak uczyć dorosłych?, s. 4, https://aktywnaeducacja.ceo.org.pl/sites/aktywnaeducacja.ceo.org.pl/files/material_01_tresc_modulu_i_2014-15.pdf [dostęp: 18.10.2021 r.].

⁵ J. Pawlak, *Autokreacja. Psychologiczna analiza zjawiska i jego znaczenie dla rozwoju człowieka*, Wydawnictwo WAM, Kraków 2009, s. 14.

⁶ Wikicytaty, *Konfucjusz*, <https://pl.wikiquote.org/wiki/Konfucjusz> [dostęp: 18.10.2021 r.].

⁷ J. Groskrejc, *Nauczyciel w edukacji. Funkcje – kompetencje – koncepcje kształcenia*, Akademia Obrony Narodowej, Instytut Nauk Humanistycznych, Warszawa 2001, s. 64–65.

⁸ J. Szempruch, *Pedeutologia. Studium teoretyczno-pragmatyczne*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2013, s. 113.

⁹ P. Ziółkowski, *Pedeutologia – zarys problematyki*, s. 9.

¹⁰ R.E. Franken, *Psychologia motywacji*, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 2005, s. 438.

¹¹ P. Ziółkowski, *Pedeutologia – zarys problematyki*, s. 8.

Summary

Self-creation competences of a police teacher. Selected issues of pedeutology

The article is a reflection on the issue of the complexity of preparing a policeman to perform the role of a police teacher, and above all, the officer's awareness of the enormity of competences that must be acquired through self-improvement in order to properly implement the teaching process. Self-creation in the direction of preparing to transfer the acquired knowledge and skills to participants of subsequent editions of the training requires above all the conviction that it is necessary and indispensable. The article emphasizes that the awareness of competences should be a measure of his predisposition to didactic and educational work for every lecturer.

Thumaczenie: Ilona Wolska